

**Fortsatt møte i den utvidede utenriks- og
konstitusjonskomite
mandag den 11. juli kl. 5,30 etterm.**

Anderssen-Rysst: Det er jo et eiendommelig forhold vi står overfor under disse forhandlinger. Det er temmelig kongruent med den situasjon som forelå ifjor omtrent på dette tidspunkt, og man kan jo også si, som det blev sagt av en taler i formiddag, at det som foreligger her nu, forsåvidt er en logisk konsekvens av det som skjedde ifjor. Vi har nu gjennom de dokumenter som er blitt overlevert oss i formiddag, og som vi har hatt anledning til å gjennomgå i middagen, fått klarere for oss - ialfall gjelder det mig - enn det stod før, at situasjonen ligner ualmindelig meget den som forelå ifjor, f.eks. deri, at danskene ved nye ekspedisjoner, *hvor det skal være eskimoer med*, søker å komme inn på det område som de vet nu er besatt av nordmennene, og at det skal opprettes politimyndighet der - i det hele et bevisst forsøk på å grunnfeste sin myndighet på Øst-Grønland.

Det, som jeg gjerne vilde ha sagt, var i første rekke, at for mitt vedkommende har det gjort sig gjeldende en stor tvil om det var *politisk* klokt nu å gå til en ny okkupasjon. Jeg er klar over efter de dokumenter som foreligger, at den *folkerettslig-juridiske front* av våre sakkyndige og advokater er meget sterkt sluttet. Det er bare én mening om at det er riktig fra norsk side å gå til en okkupasjon nu, *hvis vi overhodet vil tenke på å hevde nogen suverenitet over landet*. Dette er forsåvidt klart. Men om det er politisk klokt nu å gjøre dette, dertil har mine tvil i første rekke knyttet sig. Enkelte av de uttalelser som falt her i formiddag fra de sakkyndige, berørte dette spørsmål. Jeg festet mig så meget sterkere ved det, som det for mig, som jeg sa, har spillet en stor rolle dette med det politiske moment i saken, og med hensyn til dette uttrykte en av de sakkyndige - nemlig professor Skeie - det derhen at han mente at det likefrem vilde styrke sympatien for Norges sak, at vi nu gikk til en okkupasjon, idet Norge, såvidt jeg forstod ham, i selve okkupasjonserklæringen skulde gi uttrykk for at Norge også optrådte på andres vegne her, at det optrådte som beskytter for andre nasjoners og andre lands interesser i dette strøk av Grønland.

Ja, hvis dette var riktig, var jo saken også fra det synspunkt sett ganske klar. Men som jeg sa, er jeg nokså tvilende, og jeg skulde ønske at der fra regjeringsbenken kunde komme uttalelse om hvordan regjeringen ser på nettop denne side av saken. Det er jo så at domstolen i Haag er en juridisk domstol, men de fleste av oss er vel også på det rene med - som forresten også professor Skeie uttrykte det: de er jo til en viss grad mennesker også i Haagerdomstolen. Og han mente da derigjennem å tilkjennegi, antar jeg, at nettop det politiske moment, en opinionsdannelse utenfra også kunde finne vei til de herrer dommere i Haag. Og da blir det jo spørsmål om hvordan en opinionsdannelse er, om den er til

fordel for vårt land, om vi gjør dette, eller om den ikke er til fordel for oss.

Jeg skal ærlig tilstå at jeg for mitt vedkommende har sett det som sakens kjerne nu å søke å *vinne processen i Haag om Eirik Raudes Land*, idet jeg resonnerer som så at en norsk seier i domsavgjørelsen der vil måtte virke på hele stillingen på Øst-Grønland, altså at en dom i norsk favør skulde kunne rive op hele det danske synspunkt for de øvrige strøk av Øst-Grønland.

Jeg hørte med stor interesse advokat Sunde var inne noget på dette, men han sa at processen om Eirik Raudes Land var ikke nogen «testcase» for situasjonen på Øst-Grønland i det hele. Det blev to selvstendige saker dette, og han mente at man måtte vurdere dem som sådanne. Nu var advokat Sunde altså inne på dette med de to selvstendige processer, det vilde bli to selvstendige saker, men, sa han, man må regne med at der fra dansk side vil bli reist processuelt krav om at sakene skulde slås sammen, at det skulde bli en felles avgjørelse så å si, eller avgjørelse på samme grunnlag, og jeg antar, uten å kjenne nærmere til reglene ved Haagerdomstolen, at det er størst sannsynlighet for at det vil gå den vei at sakene blir på sett og vis slått sammen, får avgjørelse på felles grunnlag. Men da spørs det om vi - jeg skulde ønske at de sakkyndige kunde svare på det her - efter de sakkyndiges mening rettslig sett, rent juridisk sett står like godt i processen om Sydøst-Grønland, som vi må antas å gjøre i saken om Eirik Raudes Land. Og det er klart av hvis man regner med at det blir en felles vurdering, vil hele materialet bli undergitt rettens betraktning, og hvis vi skulde stå særlig svakt f.eks. på Sydøst-Grønland, vilde det kunne virke på domstolens opfatning av vår stilling på Eirik Raudes Land. Det er mulig at de sakkyndige er her til stede i bygningen også i ettermiddag, og at man kanskje kunde få deres uttalelse om dette, altså om hvordan de juridisk ser på den nye sak som knytter sig til den nye okkupasjon, hvordan de ser på den i forhold til vår stilling i saken angående Eirik Raudes Land.

Det er jo så at alle nordmenn vil at vi skal vinne frem og tilgodese våre interesser i disse strøk, at vi skal vinne den sak som nu er under process. Det å nå frem med våre interesser, er det som har vært motivet i alle disse bestrebelser. Det lå bak både den såkalte lange linje i Øst-Grønlandsspørsmålet, som var under diskusjon her ifjor, og den korte linje som nu er blitt den offisielle norske linje. Spørsmålet er hvad vi når best frem med. Og når det nu foreligger så sterke uttalelser som det gjør fra de sakkyndiges side om at det gjelder et *nu eller aldri*, det er en skjebnetime for våre interesser på Øst-Grønland det her gjelder, - når de er enstemmige og så sterkt som de gjør, står bak den opfatning, finner jeg for mitt vedkommende å måtte bøie mig for det, det tilstår jeg ærlig. I det hele tatt er jo stillingen den, at norsk folkerett har vært veldig

engagert i denne sak og med stor samstemmighet stått bak den utviklingslinje som nu er blitt offisiell norsk politikk. Det er da like overfor denne samstemmighet ikke godt for en legmann å hevde noget avvikende standpunkt. Jeg ser det slik, at vi forsåvidt ikke har noget valg på bakgrunn av det som skjedde ifjor, at der er en logisk sammenheng fra okkupasjonserklæringen ifjor og til det nye krav om okkupasjon som foreligger her.

Det har vært nevnt her i debatten forskjellig om Øst-Grønlands betydning for norsk næringsvirksomhet, og der vil jeg få lov til å si, selv om jeg er klar over at det ifjor blev sagt og sterkt argumentert med at Eirik Raudes Land var blommen av hele Øst-Grønland, det var der det var eksistensmuligheter, der kunde man ha adgang til jakt og fangst i større utstrekning enn noget annet sted på Øst-Grønland, - selv om jeg er klar over det, så er jeg heller ikke i tvil om at man med hensyn til det landområde det her er tale om, kan vente en norsk utvikling i retning av å tilgodegjøre sig landet, som man ikke i øieblikket kanskje er klar over. Vi må ikke se bort fra den ting at våre utgående interesser har stadig utvidet sig lenger og lenger vest i havet. Engang var det slik at det å fiske utenfor Island var noget som man trakk på smilebåndet av, den mann som begynte med det i Ålesund, blev møtt med ikke bare skepsis, men med spott. Og hvem skulde tro for 20 år siden at det skulde bli et regelmessig fiske utenfor Vest-Grønland, som det nu er blitt, og at det skulde ligge mange hundre mann der hele sommeren igjennem? Og hvem skulde tenkt det bare for 5 år siden at våre folk skulde ligge så langt borte som på Amerikas kyst og fiske om sommeren, på Cumberlandskysten, hvor de nu ligger? Nei, Øst-Grønland kan få betydning, derom er ikke jeg i tvil.

Det nevnes her i dokumentene at håkjærringfisket som foregår også inne i fjordene på Øst-Grønland, har fått større og større betydning. Ja, det er riktig. Når alt annet fiske slo feil, var det håkjærringfiske de måtte basere sig på, det har lønt sig så nogenlunde, og de norske fiskere og fangstmenn som er i disse strøk, er klar over at hvis det skulde glippe det som er vårt primære mål: å få tilhold på Vest-Grønland - så er det en subsidiær ordning så å si som kan godtas, at man får tilhold i land på Øst-Grønland og derfra kan drive fiske i de strøk som ligger best til.

Jeg tror nok man kan si - det er min bestemte opfatning - at denne del av Øst-Grønland vil få mere og mere betydning for norsk næringsvirksomhet. Derfor er det så viktig at man sikrer sig landet på de best mulige måter. Og når nu hele vår sakkyndighet er gått inn for det standpunkt, for den holdning som diskuteres her i dag, finner jeg at det er et meget tungtveiende moment i saken.

Lykke: Det er kanskje ikke riktig idag å rippe op i hvad som skjedde ifjor på denne tid. Vi har jo gjennom hr. Mowinckels foredrag idag fått linjene i våre forhandlinger

med Danmark om Grønlandsspørsmålet trukket op; jeg vil la det ligge. Vi står idag overfor en ny situasjon. Jeg må si at det spørsmål som da reiser sig idag, det er: Er det å forfølge videre den okkupasjonslinje som Norge gikk inn for ifjor, skikket til å styrke vår stilling overfor Danmark ved domstolen i Haag? Det er et så delikat spørsmål at det er næsten ikke mulig å ha nogen bestemt mening om det for andre enn dem som idag sitter i regjeringen og som har kontakt gjennom sitt utenriksdepartement med den øvrige verden, og som, nær sagt, føler opinionen på pulsen.

Det som har slått mig idag med hensyn til de dokumenter vi har fått, er at de til dels er nokså overfladiske. Jeg vil si at den redegjørelse som foreligger fra Ishavsrådets medlem, Hoel, er temmelig overfladisk. Den kommer med visse påstander om mulighetene for Norge på det nye område o.s.v., som jeg skulde ønske kunde bli forelagt virkelig sakkyndige. Den foregående taler representerer jo på en måte sakkyndigheten her, og han har uttalt sig om det. Jeg kan ikke forstå hvordan plutselig iår dette med fangst ute ved iskanten av klappmydse og fangst av håkjærring o.s.v. er blitt så meget mere viktig for Norge enn den var ifjor, da vi gikk inn på okkupasjonslinjen og begynte med Eirik Raudes Land.

Det som imidlertid, når man først vil inn på den linje, har slått mig idag i diskusjonen, er dette, som også de som representerte delegasjonen har fremholdt, at det er ikke så meget av hensynet til ny landevinning, som for å hindre Danmark i å lukke for oss landet der på Sydøst-Grønland, idet de forutsetter som en given ting, at i det øieblikk Danmark gjennomfører sin hevdede suverenitetsrett ved en reell okkupasjon, gjennomfører det samtidig en lukning, sådan som det har gjennomført den for Vest-Grønland. Det er naturligvis en formodning som jeg lar stå ved sitt verd. Jeg tror at de herrer bedømmer de danske litt for strengt. Men det er efter min opfatning også den eneste grunn Norge idag kan ha til å fortsette okkupasjonslinjen. Den eneste grunn for å gå hen og okkupere den sydøstlige del, som det her er tale om, - nær sagt den eneste motivering for en okkupasjon - må være den at det skjer av frykt for at man ellers kan bli utestengt, at det kan bli stengt for reelle norske interesser.

Ut fra det syn, og hvis regjeringen mener - jeg hørte at regjeringen ennå ikke hadde tatt noget standpunkt - at de sakkyndige her har rett i at der må gjøres noget for å hindre at Norge utestenges fra områder hvor det har store næringsinteresser - at den eneste måte idag å forhindre dette på er å gå til en okkupasjon, så vil jeg for min del si at det får bli regjeringens sak, hvis den mener å måtte følge den linje.

For min del tror jeg, rent som et legmannsskjønn, da jeg ikke kan sies å ha den kontakt med tingene som regjeringen selvsagt har, at en ny okkupasjon kan virke skadelig rent psykologisk, og jeg vil be om at man ikke går lenger med

disse skritt, enn at man på ethvert punkt nær sagt må ha det i sin makt å kunne rekke en forsoningens hånd ut til Danmark for å få en ende på disse stridigheter og få et reelt forlik istand, som kan være til Norges ære og uten at det setter den bitterhet som i alle tilfelle en rettssak vil sette.

Sådan som saken nu ligger an, vil jeg for min del ikke motsette mig at man følger de sakkyndiges råd her, og jeg skal senere, dersom det blir nødvendig, få fremlegge min opfatning i mere motivert form.

Støstad: Den okkupasjon som fant sted i fjor, to, tre dager efterat utenrikskomiteen hadde vært sammen, skjedde jo som vi alle vet, på tross av både Stortingets og utenrikskomiteens nokså klart uttalte mening: at man måtte forsøke ved alle midler å undgå aggressive skritt. Den ting som da skjedde, får selvfølgelig regjeringen ta det fulle ansvar for, og det er derfor en ting som vi ikke idag behøver å rippe op i.

Når så spørsmålet nu igjen foreligger, om man skal fortsette på denne linje som der blev slått inn på ifjor, stikk imot det råd som var gitt av Stortinget og denne komite, så kan det kanskje være nødvendig for nogen hver å si sin mening.

Det som må være det avgjørende, er, såvidt jeg skjønner: Vil en ny okkupasjon virke skadelig for den sak som for tiden verserer i Haag, eller vil den enten virke til gagn eller ikke virke, slik at man kan si at den er helt virkningsløs?

De sakkyndige som har behandlet saken, er såvidt jeg kan forstå, alle enige i det vesentlige, nemlig at en ny okkupasjon ikke vil skade saken, i hvert fall ikke sakens juridiske og økonomiske stilling. Men jeg la merke til at det særlig fra advokat Sundes og advokat Rygh's side sterkt blev presisert at den rent politiske side av spørsmålet vilde ikke de to herrer komme inn på. Det er naturligvis vanskelig for en usakkyndig å begynne å polemisere mot de sakkyndiges uttalelser, men jeg kan ikke annet enn si at den begrunnelse som blev gitt av professor Skeie idag, virket noget forbausende på mig, den virket i hvert fall ikke særlig overbevisende, idet den efter min mening helt så bort fra alle politiske momenter.

Hvis vi tenker oss nærmere om, tror jeg ikke det kan være til å undgå at et skritt som en ny okkupasjon må virke som et aggressivt, et uvennlig skritt og som et nytt brudd på Grønlandsavtalen av 1924, og jeg kan heller ikke skjønne annet enn at det like overfor det internasjonale omdømme og kanskje også like overfor den domstol som sitter og skal bedømme okkupasjonen av Eirik Raudes Land, vil komme til å virke nokså aggressivt. Jeg tror at her skal man være noget forsiktig, for selv om denne domstol skal dømme ut fra rent juridiske prinsipper, er det vel ikke til å undgå at også de menn som sitter der, i nogen utstrekning i hvert fall lar sig påvirke av den europeiske opinion.

Den begrunnelse som de sakkyndige og som delegasjonen mente at der skulde gis for en ny okkupasjon, var for det første at det var norske næringsinteresser som det her gjaldt å sikre, fordi Danmark hadde gjort det første aktive skritt til selv å sette sig fast i det landområde det her gjelder. Dernæst skulde det, efter hvad jeg forstod, legges særlig vekt på at en okkupasjon fra norsk side var en okkupasjon ikke bare for å vareta Norges interesser, men det var en okkupasjon for å vareta så å si samtlige andre staters interesser. Jeg kan ikke si annet enn at jeg steilet noget like overfor den argumentasjon, for det argument som begrunnelse for å foreta denne okkupasjon, at det gjelder om å vareta også andre lands interesser, slik at de kan få anledning til fri næringsutfoldelse på Grønland, hvad de efter hvad der er skjedd, ikke skulde få hvis Danmark får suverenitet, - det argument synes jeg ikke er særlig sterkt. For det første er det vel ganske givet at en hvilken som helst nasjon vil vite selv å si fra til Danmark, hvis det går for langt i sin utøvelse av suvereniteten, og for det annet så tror jeg at det er vanskelig å få folk til å tro at vi okkuperer for å vareta andre lands interesser. Derfor synes jeg at det argument ikke virker særlig sterkt.

Jeg kan ikke skjønne annet enn at en ny okkupasjon fra norsk side må virke skadelig for den sak som idag verserer for domstolen i Haag. Jeg tror på tross av de sakkyndige at det vil virke i motsatt retning av hvad man tilsikter. Dette er et inntykk jeg har fått, kanskje det kommer av at jeg hele tiden har vært innstillet mot den aktive linje i vår Grønlands-politikk. Vi har jo innen den gruppe i Stortinget jeg tilhører, hele tiden hevdet at det vilde være det beste for Norge å få en rolig utvikling av forholdene på Øst-Grønland, en rolig utvikling i de år Øst-Grønlandsavtalen varer, så at vi ved avtalens ophør i 1944 kan stå der som den part som kan fremvise de faktisk største næringsinteresser i det område det her gjelder. Vi har, som jeg sa, hele tiden stillet oss imot okkupasjonslinjen, og det er da også klart at vi kommer til å gjøre det samme når det gjelder en ny okkupasjon.

Jeg kan på ingen måte billige at regjeringen tar det aggressive skritt nu å gå til en ny okkupasjon på Øst-Grønland, jeg vil ta de sterkeste reservasjoner like overfor det. Men samtidig er det givet at regjeringen får selv ta ansvaret her uten å forsøke på å velte det over på nogen annen, uten forsåvidt som den mener at Stortinget bør høres; den har jo anledning til det.

Med det samme vil jeg gjerne få si et par ord om en promemoria som vi finner i den dokumentsamling vi har fått, det er underskrevet av Castberg. Jeg gjør ikke det fordi det i og for sig spiller nogen særlig rolle her, men jeg vil ikke at den fortolkning som her er gitt av bestemmelsen i grunnlovens § 26, skal stå helt uimotsagt. Såvidt jeg skjønner, mener professor Castberg at spørsmål om okkupasjon

av fremmed landområde står i en ganske annen stilling enn traktater som inngås med fremmede makter. Det er naturligvis i og for sig helt riktig. Men hvis begrunnelse for okkupasjon er, at såfremt Norge får suverenitet over dette landområde, skal det være åpent for de andre makter, da tror jeg det kan bli et spørsmål om det ikke er å gå litt for langt å gi et sådant løfte uten at Stortinget har uttalt sig. Så vidt jeg skjønner, vil, hvis en okkupasjon blir foretatt, begrunnelsen bl.a. bli den at da skal det landområde som vi okkuperer, være åpent også for andre nasjoner, for deres fangstinteresser o.s.v. Da tror jeg det kan bli et spørsmål om den fortolkning av grunnlovens § 26 egentlig fører helt frem. Jeg har ingen forutsetning for å bedømme dette, men jeg vil gjerne ha nevnt det her, slik at det, hvis nogen kunde svare på det, dermed kunde bli tydelig for oss alle.

For øvrig har jeg ikke mere å tilføie. Jeg er imot den aggressive linje i Grønlandsspørsmålet. Jeg tror at en ny okkupasjon ikke vil gavne oss, men tvertimot skade oss. Derfor må jeg ta det sterkeste forbehold mot den politikk som er ført, og som tilsynelatende tenkes ført i dette spørsmål.

Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg uttalte mig i formiddag nokså utførlig om selve spørsmålet, og det fremgikk jo av det at min personlige opfatning er den at det hverken er klokt eller riktig å gå til en utvidet, en ny okkupasjon. Men som jeg også sa i formiddag, er jo hele rekken av sakkyndige, både de folkerettslærde og juristene, nærmest av den mening at vår sak styrkes ved at man går til en ny okkupasjon, og det er jo det som er hovedsaken. Derfor er jeg enig med hr. Anderssen-Rysst i at spørsmålet i dette øieblikk er: hvorledes vil stillingen i Haag bli når vi går til en ny okkupasjon? Hovedsaken er ikke hvorledes vår stilling vil bli etter dommen i Haag, men hovedsaken er: hvorledes virker dette på den mulige dom i Haag? Og der mener altså under noget forskjellig synsvinkel og begrunnelse de lærde at dette styrker stillingen i Haag. Jeg tror det ikke, fordi jeg mener at ifjor blev det så overmåte sterkt påberopt at det nettopp var Eirik Raudes Land som var vår hovedinteresse, vår store interesse, og det blev offentlig fra vår egen utenriksminister uttalt at dermed vilde vi la det bero. Jeg hadde tenkt mig at fremtiden i Grønlandssaken vilde bli den at man, når dommen i Haag var falt, enten den gikk i vår favør eller mot oss, hvis man ikke på et tidligere tidspunkt kunde nådd til et kompromiss med Danmark, da vilde søke forhandlinger med Danmark om den hele fremtidige ordning på Grønland, ikke bare på Øst-Grønland. Jeg hadde med hensyn til den fremtidige ordning trodd, at når vi først hadde fått avgjort, hvem som hadde den juridiske rett der oppe, enten det nu bar den ene eller den annen vei, vilde vi kunne stå så meget friere og tryggere i åpen og vennskapelig forhandling med Danmark. Jeg tenkte at løsningen vilde bli den, at hvis vi vant i Haag, vilde vi hevde at vi burde ha suverenitet over hele Øst-Grønland. Hvis vi tapte, vilde vi naturligvis

være nødt til å anerkjenne dansk suverenitet, men vi vilde da forhandle om en ordning som også tilgodeså våre interesser på Vest-Grønland, for derigjennem å opnå de gunstigste vilkår.

Jeg har vært en så stor kjetter i denne sak at jeg har ment at det vilde ha vært klok politikk fra norsk side å søke et kompromiss med Danmark på et tidligere tidspunkt, et kompromiss som gikk ut på å anerkjenne dansk suverenitet over hele Grønland - idet jeg mente at suverenitetsspørsmålet i og for sig var underordnet for våre interesser - men på betingelse av at vi fikk fritt spillerum for alle tider på Øst-Grønland på samme måte som vi nu har det, og at vi ikke alene fikk mestbegunstiget stilling i Vest-Grønland, så vi var blandt de første når det engang blev åpnet, men at vi i den tid det ikke var åpent, betinget oss full frihet over et antall havner, la oss si tre, som vi skulde kunne bruke i den utstrekning som nettop professor Skeie nevnte i formiddag. Det hadde jeg ment vilde vært en for oss overmåte favorabel løsning av det hele Grønlandsspørsmål. Men jeg innrømmer at tidene har ikke, strømmen har ikke gått i den retning, det hadde neppe vært mulig.

Det kompromiss som der under de nuværende forhold kunde vært tenkt på, det var å si til Danmark, at det skal anerkjenne vår suverenitet over Eirik Raudes Land mot at vi anerkjenner dets suverenitet over hele det øvrige på de og de betingelser, betingelser som jeg her har nevnt. Men jeg tror at Danmark neppe vil være villig til å lytte til et sådant kompromissforslag, ialfall ikke før dets annet innlegg i Haag kommer. Når dette annet innlegg i Haag kommer, er det mulig at det vil vise lydhørhet like overfor et sådant kompromissforslag, når det legges forsiktig og varsomt frem, og når man kan nå frem til folk ikke av Staunings kaliber, men til folk av Munchs kaliber og - mirabile dictu - til folk av Knud Rasmussens kaliber, for jeg vet ganske positivt fra ypperlig kilde at Knud Rasmussen mere enn nogen annen beklager den strid som er opstått om Grønland mellom Norge og Danmark, og mener at der må kunne finnes en utvei til en for begge land tilfredsstillende løsning.

Når jeg da ser sådan på det og spør mig selv: hvordan vil utsiktene for muligheten av en slik løsning bli, hvis vi går til ny okkupasjon? - svarer jeg uten betenkning: utsiktene vil bli slettere.

Hvis man ser bort fra enhver kompromisstanke og sier: vel, kompromiss kan ikke nytte, der er intet grunnlag for kompromiss, vi kan ikke komme overens med folk som Stauning og disse mennesker som ser på det på den måte i Danmark, og det er nu engang de som har herredømmet! - hvis man ser bort fra tanken om et kompromiss og spør: hvorledes vil chansen for vår seir i Haag bli hvis vi okkuperer? - så står min beskjedne mening mot denne makt av autoriteter som vi har hørt i formiddag. Jeg kan ikke si annet enn at min følelse går i motsatt retning av autoriteten, og at de innlegg som kom her i formiddag, særlig fra professor Skeies side, virket

lite overbevisende på mig, og heller ikke juristenes. Juristene var for enskåret juridisk trukket op, alle tre glemte eller tok ikke hensyn til - særlig gjelder dette juristene - at der i denne sak og dette spørsmål er andre sider enn den rent juridiske, og at disse andre sider i grunnen er like viktige. Det er både den politiske og den psykologiske side av spørsmålet, og politisk og psykologisk tror jeg at vi vil svekkes ved en ny okkupasjon. Jeg tror at det er så langt fra at utlandet, Europa, verden, disse dommere som er mennesker, vil forstå dette nye aggressive skritt, at jeg tror det vil virke ganske motsatt. De vil spørre: Var det nødvendig nettopp nu å foreta et sådant aktivt skritt igjen? Og hvis de grunner for nødvendigheten som vi da fremfører, gjør like lite inntrykk på andre som på mig i dag, blir det ikke rart med dette at nettopp Sydøst-Grønland nu skulde være det mest nødvendige land for vår næringsdrift. Etterat det for et år siden omtrent ikke hadde vært en eneste nordmann i land der, enn si overvintret der, såvidt jeg vet, skulde det plutselig, fordi om Devold og Mortensen med rikelig statsstøtte drar hen og overvintrer, være blitt et slikt Gosen for vår næringsdrift! Det kan man si, men det er vanskelig å få folk til å tro det.

Så min følelse, mitt syn på dette faller ikke sammen med de sakkyndiges. Men jeg innrømmer med hr. Anderssen-Rysst og med hr. Lykke at regjeringens stilling er overmåte vanskelig. For en regjering ganske rolig å sette sig utover hvad hele dens sakkyndighet mener i et spørsmål som dog sakkyndigheten har drevet fra først av til idag, det er sandelig ikke ganske lett. Ifjor stod den daværende regjering fritt, og den hadde for den opfatning jeg gjorde gjeldende idag, et meget sterkt storting bak sig. Men vel, den vektskål hvori de sakkyndige stod, veiet for den daværende regjering sterkere enn den vektskål hvori Stortingets opinion lå, og de sakkyndige seiret. Og efter den seier er det jo nokså vanskelig midt under processen, med det sterke ønske vi alle har at processen må vinnes, å ta saken ut av de sakkyndiges hånd og si: Vi vet bedre enn dem hvorledes den process kan vinnes! Vi kan si vår mening, men vi er ikke sakkyndige, vi kan ikke ta stilling til processen, aller minst i denne komite. De eneste som kan gjøre det, som kan følge disse ting så i detalj at de kan ta en avgjørelse mot de sakkyndige, er naturligvis regjeringen, og derfor står jeg på det standpunkt - og det er jo meget naturlig ut fra mitt syn - at også iår må regjeringen ha avgjørelsen i denne sak. Jeg sa ifjor at den eneste institusjon som kan ta ansvaret fra regjeringen, det er Stortinget. Men saken blev ifjor ikke lagt frem for Stortinget, den gang Stortinget virkelig kunde tatt avgjørelsen. Iår har Stortinget fulgt den linje som jeg her gjør mig til talsmann for: at nu får processen ha sin gang, og intet må forsømmes av det man mener bør gjøres for å vinne processen. Nu er altså dette et ledd i arbeidet for å vinne processen. Vel, vi kan ha våre tvil om det er riktig og godt. Jeg har mine store tvil, men vel, også dette får regjeringen

gjøre, med de følger som det må ha i god eller dårlig retning.

Jeg har satt min opfatning sammen i et forslag eller en uttalelse, som, såvidt jeg forstår, i meget vesentlig faller sammen med de tanker hr. Lykke gav uttrykk for. Det lyder slik:

«Komiteen henviser til hvad der i denne sak er skjedd siden dens møte i juli ifjor».- Med dette vil jeg ha sagt at siden juli ifjor er det skjedd at regjeringen gikk til en okkupasjon uten å forelegge spørsmålet for Stortinget, ut fra det syn som regjeringen den gang mente var riktig. Derved blev der tatt et avgjørende skritt i dette spørsmål også med hensyn til det rent konstitusjonelle, idet regjeringen gikk til okkupasjon uten å spørre Stortinget, men forela saken for Stortinget efterat okkupasjonen var foretatt, og regjeringen har også der meget gode statsrettssakkyndiges tilslutning. Jeg har lest hvad Frede Castberg skriver i den idag forelagte dokumentsamling. Jeg er overrasket, men jeg er hverken folkerettslærd eller jurist. -

Jeg sier altså som innledning: «Komiteen henviser til hvad der i denne sak er skjedd siden dens møte i juli ifjor» - og fortsetter: «og finner ikke å kunne ta standpunkt til spørsmålet om ny okkupasjon.» Jeg mener at vi kan ikke ta standpunkt til ny okkupasjon, vi kan ikke her i komiteen si at nu er det vi som avgjør det. Vi har hørt de sakkyndige, men vi sitter jo ikke her og kan bedømme alle de politisk innfiltrede ting som henger sammen med en okkupasjon, og jeg begrunner også det: «Komiteen savner det materiale som er nødvendig for å bedømme berettigelsen og rekkevidden av et sådant skritt samt dettes virkning på den igangværende process.» - Og jeg slutter med å legge det i regjeringens hånd: «Den må derfor overlate det til regjeringen å treffe den avgjørelse som den finner riktig og forsvarlig.»

Jeg mener at vi på dette tidspunkt og under de nuværende omstendigheter og i den situasjon vi befinner oss, ikke kan annet enn gi uttrykk for vår tillit til regjeringen i denne sak. Jeg innrømmer fullt ut at regjeringen står i en meget vanskelig stilling. Det er ikke lett for regjeringen, hvis det i det hele tatt er mulig, og hvis det i det hele tatt er riktig, å gå utenom de sakkyndiges råd i en sak som denne, for det kan man være ganske sikker på, at hvis regjeringen gjør det, så får regjeringen skylden for at processen i Haag tapes, selv om det i virkeligheten ikke har svekket utsiktene for processen.

Sådan mener jeg at vi er nødt til å se på denne sak: at regjeringen får treffe avgjørelsen og ta ansvaret i dette viktige spørsmål, og i virkeligheten står regjeringen i forholdet til denne sak efter min opfatning bedre enn den stod ifjor. Ifjor synes jeg regjeringen tok et skritt som den ikke burde ha tatt, på et tidspunkt da regjeringen i virkeligheten stod helt fritt til å treffe sin avgjørelse

overensstemmende med konstitusjonen og Stortingets ønsker. Iår er det vanskelig å si at den gjør det.

Gram: Jeg skal ikke trette med noget lengere foredrag. I grunnen tror jeg at vi er nokså enige i svært mange punkter, til tross for at der naturligvis kan være litt forskjellige avskygninger. Men det er et par detaljer jeg har festet mig litt ved, som jeg gjerne vil få sette fingeren på. De dokumenter som vi fikk utlevert her i formiddag, og som vi har lest igjennom en gang, går jeg ut fra, nu i middagen, men naturligvis ikke har kunnet sette oss helt grundig inn i, begynner karakteristisk nok med en skrivelse av 28. juni fra minister Huitfeldt til den danske utenriksminister, hvori citeres det norske «Dagbladet» for foregående dag, altså for 27. juni. Det var nettopp den selvsamme dag da utenriksminister Braadland gav sin utenrikspolitiske redegjørelse i Stortinget, eller ialfall samme dag vi hadde hemmelig møte i Stortinget om utenrikske saker; det var kanskje ikke etter utenriksministerens redegjørelse, men vi hadde ialfall hemmelig møte om utenrikske saker den dag. Vi hørte imidlertid intet om at regjeringen nettopp da innledet en ny aksjon i denne sak. Det neste dokument fra norsk side er Ishavsrådets arbeidsutvalgs skrivelse av 2. juli, dagen efterat Stortinget er oppløst.

De datoer synes jeg er litt karakteristiske, når man ser dem på bakgrunn av hvad der hendte ifjor. Det var jo også dagen efter Stortingets oppløsning at Devolds okkupasjon fant sted - det er dagen efterat Stortinget er gått fra hverandre i 1932 at Ishavsrådet finner tiden beleilig til å sende denne sin viktige fremstilling.

Jeg tror det hadde vært korrektest og heldigst for alle forhold om man hadde forelagt saken for Stortinget, selv om det var på fallrepet, eller om man hadde bedt Stortinget, som sandelig godt kunde ha trengt et litt langsommere tempo i de siste dager, om heller å strekke samværet ut en dag eller to, så man kunde fått anledning til å drøfte denne sak med Stortinget, som dog er rette vedkommende.

Efter hele mitt syn på den konstitusjonelle rett har ikke denne i og for sig utmerkede komite noget konstitusjonelt selvstendig ansvar, vi har i og for sig ikke nogen myndighet til å uttale oss annet enn rent drøftelsesmessig, rent rådgivende. Derfor hadde Stortinget vært det rette forum, og man burde da fått denne sak inn der. Nu blir det ikke tid, såvidt jeg forstår, efter de datoer og tidspunkter jeg efterlyste i formiddag, til å forelegge saken for Stortinget, og man får da kun diskutere den her uten å foreta noget videre. Det er vel ikke egentlig regjeringens hensikt heller å be om noget mandat. Det er jo heller ikke så lett, fordi det er regjeringen som selvfølgelig har ansvaret, og den sitter inne med ganske andre opplysninger og hjelpemidler enn vi har i komiteen.

Det spørsmål som vi alle sammen betrakter som det centrale, det er: Hvordan vil dette virke rent psykologisk på

den politiske atmosfære, som det dog ligger ganske megen vekt på skal virke gunstig for oss utover verden? Der har de to advokater vi hadde til stede her iformiddag, vært nokså forsiktige. Rent rettslig mente de at man meget godt kunde stå på dette standpunkt, og rettslig, juridisk, gikk de inn for det fullt ut; men de tok sine reservasjoner om den politiske side, de uttalte sig ikke om den i det hele tatt, og de *vilde* ikke gjøre det, det lå utenfor deres mandat. Og der kan jo heller ikke vi, ialfall ikke vi mest lege medlemmer her, uttale oss med nogen autoritet. Det har vært sagt meget sterkt av hr. Mowinckel og av hr. Støstad, men også av andre talere som har hatt ordet innen komiteen, at de var bange for at det ikke vilde virke heldig for oss, at det kanskje kunde bidra til at vi tapte denne sak om Eirik Raudes Land, som vi setter så meget inn på å vinne, og som ikke alene er en økonomisk sak for oss, men som det også naturligvis i høi grad er en nasjonal prestigesak at vi vinner, og hvor vi derfor ikke må foreta noget som kan forskjertse chancene for oss. Men det kan ikke vi godt bedømme; det får regjeringen, med de hjelpemidler den har, de følehorn, om jeg så må si, som regjeringen har ute i den store verden, avgjøre.

Det er imidlertid ett punkt jeg ikke kan være enig med hr. Mowinckel i, det er at man der får bøie sig for de sakkyndige. De som her kalles de sakkyndige, er først og fremst Grønlandsnevnden og alle de folk der, som med liv og sjel går inn for Grønlandssaken og som kjemper for den til det ytterste. Men med all den autoritet de herrer besitter, når det gjelder selve spørsmålet om Grønland, så kan jeg ikke uten videre anerkjenne at de har en tilsvarende autoritet når det gjelder den europeiske opinion og kanskje også på domstolens sentiments og følelser. Det er der jeg ikke uten videre vil innrømme at de har større sakkyndighet enn mange andre, og ialfall må regjeringen der ha en ganske annen autoritet selv, fordi den har ganske andre gode hjelpemidler til å bedømme det. Hr. Mowinckel var også inne på - og jeg mener med full rett - at et nytt skritt i okkupasjonsretning av Danmark lettelig vil opfattes som et nytt slag, som vil gjøre det meget vanskeligere, kanskje helt umulig, å opnå noget forlik, å opnå nogen mindelig løsning av disse spørsmål. Jeg vet ikke om det vil bli gjort noget alvorlig forsøk på det, og det kan naturligvis se ut som man hadde litt flere kompensasjonsobjekter å by frem, hvis man gikk til denne okkupasjon; men jeg er bange for at man opnår ikke å få den annen part velvilligere stemt ved først ifjor å slå ham på det høire kinn og så iår gjøre ham myk ved også å slå ham på det venstre kinn. Jeg er ikke sikker på om det er riktig voksent. Men naturligvis, jeg har hele tiden vært ytterst lojal overfor regjeringen, både fordi jeg har den største respekt for regjeringen som sådan, og fordi jeg mener at her fører den den nasjonale sak, her fører den den politikk som må være den norske politikk, og da får den ha ansvaret fullt

ut, og vi andre får forsøke å følge den så godt vi kan og støtte den i denne sak så langt vi overhodet mener det er forenlig med norske interesser. Derfor kan jeg heller ikke nu, og det vilde vel heller ikke ha nogen som helst vekt, gi noget som helst råd. Jeg går ut fra at regjeringen under fullt ansvar vil treffe den riktige avgjørelse, og vi får da håpe at den avgjørelse, hvis den skulde gå i retning av ytterligere okkupasjoner, ikke vil svekke den sak som advokatene har hevdet foreløbig står så godt, saken om Eirik Raudes Land.

Reimers: Det er forsåvidt sikkert overflødig at jeg tar ordet nu, og jeg skal da heller ikke utvikle saken fra mitt standpunkt sett. Jeg og alle vi andre har jo nu både hørt de sakkyndiges muntlige uttalelser og lest de sakkyndiges skriftlige uttalelser, og vi har også hørt de forskjellige partiføreres uttalelser her, og samtlige - muligens med undtagelse av hr. Støstad - er jo nu enig om å legge saken i regjeringens hånd. Selvfølgelig er jeg også av den mening. Jeg vil bare kort og godt si, at jeg vil slutte mig til de ord som advokat Rygh sa her i formiddag, når han fremholdt, at enten måtte denne okkupasjon på det sydøstlige Grønland foretas *nu*, eller vi kunde skyte en hvit pinn efter den. Han brukte naturligvis et annet uttrykk, han sa: nu eller aldri må det skje. Jeg har alle dager sett på disse saker fra et rent næringsøkonomisk standpunkt naturligvis. Jeg er hverken jurist eller politiker i den forstand at jeg skulde påberope mig noget særlig kjennskap til eller forståelse av denne vanskelige materie utover nettopp det næringspolitiske. Der har jeg prøvet å sette mig inn i saken så godt jeg har kunnet, og jeg har gjennom flere år hatt den blandede fornøielse å være ordfører for disse Grønlands-budgettene, og har da konferert med folkene i disse institusjoner, som staten har etablert for å vareta våre tarv på denne kant av kloden. Allerede ifjor, da det var tale om å okkupere Eirik Raudes Land, husker jeg, at jeg i en samtale med dosent Hoel spurte ham: Nu, hvordan så med den øvrige del av Øst-Grønland? Jeg har så ofte hørt tale om hvor vanskelig det er for vår fiskerflåte på Vest-Grønland, har det ingen betydning for den at også den øvrige del av Øst-Grønland kunde bli norsk? - Jeg må derfor si at jeg hilser det med glede, når jeg nu hører at det er tale om å okkupere nettopp den del av Øst-Grønland som allerede for nokså lenge siden for mig stod som en meget viktig del, særlig da med henblikk på fiske og fangst av havdyr. Vi kjenner alle havneforholdene og det lukkede land på Vest-Grønland, så jeg skal ikke trette med å tale om det. Jeg vil få lov å gjenta, hvad jeg sa isted da jeg citerte advokat Rygh: Nu eller aldri. Jeg foretrekker å si *nu*.

Lykke: Det var et spørsmål jeg først gjerne vilde rette til den ærede utenriksminister. Vi har jo i dette spørsmål, så vidt jeg vet, også en annen faktor å regne med, nemlig den

franske advokat, som Norge har engagert for å være med å føre saken i Haag. Jeg kan tenke meg at han - som såvidt jeg vet har europeisk ry som advokat - gjerne vil ha et ord med i laget av hensyn til den sak som han fører i Haag. Jeg vil gjerne høre om dette spørsmål er blitt forelagt ham, ikke bare dets juridiske side, men også dets rent politiske side. Jeg vil gjerne få lov til å fortsette, når jeg har fått det svar.

Utenriksminister Braadland: Jeg skal gjerne besvare det spørsmål med en gang derhen, at det har enda ikke vært anledning til å forelegge saken for professor Gidel. Han er underrettet om at saken er kommet op, men han har ikke fått sig den forelagt til uttalelse.

Lykke: Men da vil jeg gjerne forsette mitt spørsmål: Vil regjeringen legge nogen vekt på hans svar, hvis saken blir forelagt for ham? Jeg går ut fra at det kan gjøres i chifffertelegram til legasjonen i Paris. Vil hans svar eller hans råd fra eller til ha nogen innflydelse på regjeringens stilling her? Jeg har nemlig tenkt meg, at han oppfatter dette, jeg hadde nær sagt, mere internasjonalt enn vi som sitter her hjemme.

Utenriksminister Braadland: Det er klart, at hvis et sådant spørsmål blir forelagt professor Gidel til uttalelse, vil jo hans uttalelse der være av betydning.

Jeg vil med formannens tillatelse gjerne få lov til å komme med et par bemerkninger i anledning av nogen uttalelser som er falt fra forskjellig hold, nærmest om rent faktiske ting. For det første er det blitt fremholdt det eiendommelige i, at det nu er kommet nokså forskjellige opplysninger med hensyn til fangstmulighetene på Sydøst-Grønland. Der er å merke at det på grunn av processen er foretatt meget inngående undersøkelser av alle disse forhold, og der er her fremkommet en hel del nye opplysninger som har stillet saken i en annen stilling. - Så var det en bemerkning som falt fra hr. Støstad med hensyn på det rent folkerettslige. Der vil jeg si, at det som fra vår side i tilfelle vil bli sagt, det er jo ikke å gi noget løfte til fremmede makter; men vi vil gjøre opmerksom på, at også den norske politikk vil i tilfelle være den åpne dørs politikk på dette gebet. - Med hensyn til selve bedømmelsen av situasjonen må jeg på meget vesentlige punkter erklære mig enig i hvad der blev uttalt av hr. Mowinckel, forsåvidt som det i dette tilfelle ikke er slik at situasjonen er klar og enkel, men der er en komplikasjon, der er en rekke av faktorer som må bedømmes, faktorer som man godt kan kalle for imponderabilia, og det er en samlet bedømmelse av disse faktorer som vil gi det standpunkt hvortil man kommer. Jeg vil der si, at det i grunnen ikke bare eller i første hånd er mengden av materiale det kommer an på, men det kommer i grunnen i ganske sterk

grad an på den subjektive bedømmelse av de foreliggende forhold. Det blev nevnt at vår holdning her først og fremst skulde dikteres av hensynet til processen. Jeg kan være enig i det, det er det ene hovedhensyn. Det annet hovedhensyn er hvilken vekt vi vil legge på stillingen som den blir efter 1944 for vårt næringsliv, altså hvilken innflydelse det som nu skjer i tilfelle vil få på utviklingen for vårt næringsliv efter 1944. Det er de to hovedhensyn: hensynet til processen og hensynet til vårt næringslivs stilling efter 1944. Så står det for mig.

Lykke: Det gledet mig å høre utenriksministerens svar, at det vilde bli tillagt den franske advokats svar betydning. Jeg tror nemlig det er aldeles nødvendig, hvis man først engagerer ham, at han er fullt a jour med den linje som nu tenkes fulgt. Jeg har efter statsminister Hundseids uttalelser i formiddag gått ut fra - og det har jeg også her fått stadfestet senere - at uttalelsen her fra den utvidede utenrikskomite må for regjeringen være av rådgivende art. Det faller jo også i tråd med de uttalelser som er falt her tidligere både fra hr. Mowinckel og fra hr. Støstad og andre.

Hr. Mowinckel fremla et forslag til uttalelse. - Får jeg lov til å innskyte, at hvis komiteens uttalelse ikke skulde være av rådgivende art, hvis denne komite på en måte skulde fatte en beslutning som skulde være avgjørende for regjeringen, da tror jeg komiteen måtte si nei til å avgi nogen uttalelse. Jeg tror vi ellers vilde gå ut over det mandat som Stortinget har gitt oss. Vi er en rådgivende komite, og det som foreligger idag er, at efter de sakkyndiges enstemmige uttalelse er det så, at hvis regjeringen finner at den må gå til en videre okkupasjon, må det skje uten ophold for å komme den danske ekspedisjon i forkjøpet. Det er således ikke tale om å kunne innkalle Stortinget. Men jeg vil svært gjerne at denne komite skal gi uttrykk for det i sin uttalelse, sådan at jeg vil antyde en uttalelse om følgende, - og jeg vil spørre hr. Mowinckel, om han ikke likeså godt kunde gå over til den, dersom han er enig i at vi skal få slått fast her, at dette er en uttalelse av rådgivende art, at det er Stortinget som har avgjørelsen, hvis ikke regjeringen selv tar den. Jeg vil da tillate mig å foreslå en uttalelse omtrent sålydende. «Efter de dokumenter som foreligger og de opplysninger som er gitt under dette møte, synes situasjonen idag å være den at der ikke er tid til å forelegge for Stortinget avgjørelsen av hvordan der fra norsk side bør forholdes med hensyn til Øst-Grønland. Hvad det gjelder er at saken bringes til den løsning som er heldigst for vårt lands reelle og nasjonale interesser. Komiteen, som ikke kan bedømme hvilken psykologisk virkning på domstolen og den internasjonale opinion en utvidelse av okkupasjonen vil ha, må derfor overlate til regjeringen avgjørelsen av hvilken fremgangsmåte best kan fremme de norske interesser.»

Utenriksminister Braadland: Det er uten forbindelse med hr. Lykkes forslag, men jeg glemte å svare hr. Gram, da jeg sist stod på talerstolen. Jeg vil da gjerne si, at den note som blev sendt Danmark den 28. juni, var bare for å konstatere et forhold som vi kjente fra avisene, og det var ikke på nogen måte den norske regjerings hensikt å innlede nogen aksjon ved den anledning.

Handberg: Jeg vil kun si et par ord. Først da jeg så i avisene at det var spørsmål om en ny okkupasjon på Øst-Grønland, reagerte jeg mot det. Men etterat jeg har vært her idag og hørt de sakkyndiges uttalelser, og lest hvad der finnes i de dokumenter som er oss utlevert, må jeg tilstå at jeg har fått et noget annet syn på saken. Da okkupasjonen fant sted ifjor, var det jo efter provokasjon fra dansk side, idet de sendte ekspedisjoner opover til Eirik Raudes Land med politimyndighet og utstyret på en sådan måte at det så ut til at der fra dansk side vilde gjøres sterke rettigheter gjeldende til Eirik Raudes Land. Nu gjentar det samme sig iår. Jeg hadde tenkt at det skulde blitt med den okkupasjon som var foretatt før. Men nu optrer igjen Danmark på en provokatorisk måte, idet de vil søke å sikre sig en større del av det strøk av Øst-Grønland som ligger sønnenfor Eirik Raudes Land. Når man ser på hvorledes Danmark optrer på Vest-Grønland, på den hårdhendte måte hvorpå de optrer der like overfor andre nasjoner, hvilket også rammer våre landsmenn, så kan man ikke med glede se på at danskene også skal komme til å optre på samme måte på Øst-Grønland. Jeg går ut fra, at hvis det blir norsk land, hvis vi får suvereniteten der, vil våre rettigheter hevdes der nogenlunde på samme måte som på Svalbard. Hr. Mowinckel, spesielt, har nevnt forhandlingslinjen, og jeg er selvfølgelig ikke imot forhandling; jeg vil gjerne at man skal opnå forlik, når forlik kan opnåes. Men vi har jo hatt føling med danskene før, gjennom arkivsaken; vi så hvor langt vi kom der, de var steile og avvisende, vi kom ingen vei, og jeg frykter også for, at hadde man bare gått forhandlingslinjen her, hadde man ikke opnådd det man burde opnå for vårt land. - Hr. Støstad hevdet at både Stortinget var imot og komiteen stod imot okkupasjon under møtet ifjor. Jeg vil da bare henvise til hvad både hr. Reimers og jeg har uttalt, og hva vi skriftlig har tilført de forhandlinger som blev ført ifjor. Der tok vi ikke avstand fra okkupasjonslinjen, men stillet regjeringen fritt. - Hr. Gram nevnte at denne sak skulde ha vært forelagt Stortinget, før det opløstes; men jeg mener at man intet grunnlag hadde for å forelegge saken for Stortinget da; det som danner et grunnlag, er først kommet senere.

Gram: Det var like overfor den siste bemerkning fra hr. Handberg og også like overfor utenriksministerens svar til mig. Det var datoene jeg festet mig ved, at nettop den artikkel i «Dagbladet» stod samme dag som vi til dels

diskuterte de samme emner i Stortinget, og at minister Huitfeldts henvendelse til den danske regjering fant sted ennu mens Stortinget var samlet. Det var naturligvis ikke anledning til noget nytt skritt; fra den norske regjerings side var det kun ment som en orientering, det har utenriksministeren selvfølgelig rett i. Men det nye skritt fant sted den 2. juli, dagen efter at Stortinget var gått fra hinannen, og det var fra en høiere makt enn den nuværende regjering, den makt som har drevet hele denne sak. Og der er jeg ikke enig med hr. Handberg. Jeg mener nemlig at det ikke var fra den 1. til den 2. juli at det hendte så særdeles meget merkelig som måtte gjøre det nødvendig fra vår side å foreta et nytt skritt. De opplysninger som Ishavsrådets arbeidsutvalg bygger på i sin skrivelse av 2. juli satt det utvilsomt også inne med den 1. juli da Stortinget ennu var samlet. Det er intet der som er av så absolutt ny dato at det forandrer saken i minste måte. Derimot er jeg klar over, at hadde Stortinget vært samlet til den 2. juli, hadde skrivelsen ikke vært datert før den 3. eller 4. juli. Det er der jeg mener, at vi får dog til en viss grad passe på, at Stortinget ikke må gi fra sig all makt i disse meget viktige spørsmål. Det er jo ikke bare spørsmålet om Øst-Grønland som i og for sig er et meget viktig spørsmål, og som nu, som sagt, er en stor nasjonal sak for Norge, men det er jo også spørsmålet om Norges stilling i den almindelige europeiske opinion som kan ha interesse for oss alle sammen, og som vi derfor må verne om så meget som mulig; ikke bare regjeringen, men også Stortinget har den interesse.- Jeg oppfatter utenriksminister Braadland derhen, når han gav sin tilslutning også til de sterke betenkeligheter som er blitt fremholdt i denne sak, at regjeringen fremdeles vil overveie hvilken løsning som blir den rette, og jeg er som sagt så lojal, at jeg bøier mig for den avgjørelse som regjeringen treffer, fordi den sitter med så mange flere kort på hånden enn vi har hatt anledning til å kikke i idag. Men man kan ikke vente, at vi her skal kunne gi et bestemt råd mot eller for en bestemt retning, hvis ikke regjeringen selv kan gi oss pekepinen.

Formannen: Det ser ut til at der skal bli formet et forslag til uttalelse fra komiteen. Som medlem av denne komite vil jeg da straks ha uttalt, at det parti jeg har den ære å tilhøre, allerede på et meget tidlig tidspunkt tok bestemt avstand fra okkupasjonslinjen. Vårt standpunkt er fremdeles det samme, vi vil ikke kunne være med på noget skritt som kan sies å være et skritt på eller efter okkupasjonslinjen. Vi har, og jeg har personlig, uttalt det før, da vi hadde vårt møte her ifjor, at Norge hadde traktaten av 1924 å bygge på. Jeg har gitt min anerkjennelse til denne traktat i den utstrekning som det er mulig å gjøre. Jeg har ikke nogen direkte andel i eller av traktaten, men jeg har uttalt at traktaten var og er genial, slik som stillingen lå an dengang, og kanskje ikke minst når man skal

bedømme den efter forholdene senere. Vi fikk en anledning til å underbygge våre næringsinteressers utløsning på Grønland. Vi var sikret at norsk næringsliv fikk utfolde sig, og idet vi hadde mange år foran oss, vilde vi ha anledning til å la praktiske og faktiske norske næringsinteresser gripe om sig, slik at vi fikk dokumentert berettigelsen av, at norske næringsinteresser trenger fast fotfeste på Øst-Grønland, hvilket danske næringsinteresser ikke gjør. I steden for å følge linjen som denne traktat innbød til, har regjeringen - som jeg også tidligere tillot mig å karakterisere på samme måte - tatt det store lodd i lotteriet. Regjeringen har villet gripe inn i forholdet uten hensyn til andres opfatning og den bestående traktat. At vi skulde vinne sikrere og lengere frem ved å gå til okkupasjon tror jeg ikke, men det får fremtiden vise. Det vilde jo være heldig, ikke bare for regjeringen, men også for norske interesser, om regjeringen kom ut med det store lodd. Men det er alltid slik når man spiller i lotteriet: man er ikke sikker på resultatet før man har gevinsten på hånden.

Når regjeringen har ønsket denne konferanse, er det naturligvis dels for å høre uttalelsene fra enkelte medlemmer av komiteen og dels eller vesentlig for om mulig å få en uttalelse av komiteen som sådan, slik at regjeringen så å si institusjonelt sett har komiteens uttalelse å bygge på. Jeg vil i den anledning spesielt bemerke, at *institusjonelt kan komiteen ikke ta noget ansvar fra regjeringen, det kan kun Stortinget gjøre*. Derfor vil det ialfall være nødvendig at der fra de forskjellige grupper her kommer uttalelser som ikke villeder regjeringen angående dette vanskelige spørsmål om okkupasjonen, og nettop fordi jeg mener det er nødvendig at vi kommer med positive uttalelser som ikke villeder men veileder regjeringen, så den ikke tar feil av hvor partiene står, vil jeg sammen med hr. Støstad fremlegge følgende forslag til uttalelse som protokolltilførsel. Som stillingen er her idag, blir det vel ikke nødvendig formelt å votere over forslaget, men det tjener ialfall til å gi uttrykk for vår opfatning av den foreliggende situasjon. Det lyder så:

«Spørsmålet om fortsatt okkupasjon av større eller mindre deler av Grønland må i høiere grad enn den første okkupasjon stå i strid med den mellem Norge og Danmark i 1924 oprettede Grønlandstraktat, likesom en fortsatt okkupasjon må stå i direkte strid med alle forutsetninger for Stortingets behandling av denne sak.

Med utgangspunkt heri vil vi videre bemerke:

at denne vanskelige sak allerede ved den første okkupasjon er tatt ut av Stortingets hender, idet det ser ut som en tanke at okkupasjonsspørsmålet blir aktuelt nettop når Stortinget ikke er samlet,

at regjeringen som følge derav må stå som den ene ansvarlige både for den første og den eventuelle fortsatte okkupasjon,

medmindre Stortinget blir innkalt og således kan få anledning til å ta stilling til spørsmålet, *forinnen* nye og vidtgående skritt gjøres på okkupasjonslinjens tvilsomme spor.

Vi tør heller ikke se bort fra, at et godt forhold til Danmark og vårt lands anseelse som fredselkende og fredsstiftende nasjon representerer verdier både av kulturell og økonomisk art vi bør være varsomme med - verdier som i det lange løp vil kunne være av større betydning for Norge og dets folk enn mulige landvinninger på Grønland. Som medlemmer av nærværende komite må vi derfor bestemt fraråde videre okkupasjon.»

Lykke: Jeg vil bare få lov til å meddele at hr. Mowinckel nu har arbeidet inn i sitt forslag noget av vårt, og at det nu kun blir ett forslag, som da, ved at hr. Hornsrud og hr. Støstad vil ha en særskilt uttalelse, må bli komiteens flertalls uttalelse. Men jeg vil gjerne, da vi idag ikke sitter i Grønlandslaget, men vi sitter i et møte i Stortingets utenrikskomite, hvor vi plikter å se objektivt på alt som foreligger, få lov til å gjøre en bemerkning til hr. Handberg. Han sa: vi vet jo hvordan danskene er å forhandle med, vi så det i arkivsaken. Ja, arkivsaken, hvad var det? Det var de sakkyndiges seier over politikerne, - akkurat som det synes å være i dette tilfelle. Det var dengang den danske utenriksminister sa til mig, som jeg refererte videre i Stortinget, at veien til arkivsaken i Danmark går over vår riksarkivars lik. Han og hele sakkyndigheten i Danmark motsatte sig på det mest energiske å følge utenriksministerens anvisning om utlevering, som han var villig til å gå med på; men han fikk ikke sakkyndigheten med sig. Det er i grunnen et eksempel for oss, kanskje ikke på samme måte som hr. Handberg mener, som er verd å ta notis av.

Joh. Ludw. Mowinckel: Det forslag som altså nu må sies å være uttrykk for medlemmene Aas, Gram, Lykke, Mowinckel, Anderssen-Rysst og Strands mening, lyder slik: «Efter de oplysninger som foreligger for komiteen, vil der ikke være tid til å forelegge Stortinget spørsmålet om ny okkupasjon på Øst-Grønland. Komiteen savner kjennskap til det materiale som er nødvendig for å bedømme berettigelsen og rekkevidden av et sådant skritt, samt dettes virkning på den igangværende process og på den internasjonale opinion. Komiteen som er klar over, at det gjelder å føre saken frem til den for vårt lands reelle og nasjonale interesser heldigste løsning, finner derfor å måtte overlate til regjeringen å velge den fremgangsmåte som den anser best for fremme av disse interesser.» - Jeg trodde ikke at det skulde være spørsmål om nogen votering, - like lite som det var det ifjor - idet uttalelsen bare fremlegges som uttrykk for disse komiteemedlemmers opfatning, på samme måte som hr. Hornsrud og hr. Støstad har fremlagt uttrykk for sin opfatning.

Formannen: Formannen er enig i, at det ikke vil være nødvendig å ta nogen formell votering. Det er uttrykk for komitededlemmenes opfatning av spørsmålet, som kommer til syne gjennom gruppenes protokolltilførsler.

Joh. Ludw. Mowinckel: Det kunde vel og det vil jo reise sig det spørsmål om en pressemeddelelse akkurat som ifjor, og jeg vil da spørre statsministeren og utenriksministeren, om ikke den passende kunde gis følgende korte form: «Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite har den 11. juli efter anmodning av regjeringen hatt et møte med denne for å drøfte forskjellige spørsmål i forbindelse med den igangværende process i Haag. Nogen beslutning blev ikke fattet.»

Statsminister Hundseid: Er det i det hele tatt nødvendig å sende nogen pressemeddelelse? Pressen har jo vært lojal og har ikke omtalt møtet. I det øieblikk det kommer ut, at det møte har vært holdt, blir det en masse rykter og gjetninger. Pressen er orientert om møtet.

Joh. Ludw. Mowinckel: Man kan være ganske sikker på, at det er nok av folk som vet at vi er i byen i dag, så jeg tror det beste var å foregripe begivenhetenes gang ved å si noget sådant. Det sies ikke annet enn den naturlige ting at vi har konferert om Haag-processen. Men kan det ikke overlates til statsministeren og utenriksministeren å sende ut dette hvis de finner det nødvendig?

Anderssen-Rysst: Jo, det kan man gjøre.

Formannen: Jeg har inntrykk av at fra den slags møter som holdes her vil der alltid komme noget til pressen. Det er da bedre at man gir en sådan meddelelse om, at der er holdt møte og ikke vedtatt nogen beslutning. Det vil gjøre sin nytte. Jeg tror det er mest formålstjenlig at en sådan eller lignende uttalelse kommer fra komiteen.

Statsråd Sundby: I motsetning til ifjor er jo dette møte holdt meget hemmelig, og jeg skulde tro at det måtte være det riktigste å holde det hemmelig, til regjeringen har truffet sin endelige bestemmelse; da kan det meddeles. Jeg kan ikke tenke mig at det kan komme til å vare så lenge. Jeg vil i hvert fall synes at det var det heldigste at det ikke kom ut at vi i all hemmelighet nu har sammenkalt utenrikskomiteen; jeg tror det vil lede til en hel masse skriverier både her og i Danmark, som bare vil skade saken. Jeg synes det er best ingen ting å si, til den endelige bestemmelse er truffet og kan kunngjøres.

Formannen: Det vil være full anledning til å la en sådan meddelelse tilflyte pressen på det tidspunkt regjeringen mener er riktig.

Anderssen-Rysst: Det var i grunnen for å si det samme som formannen nu sa, at det må kunne gå an å legge dette i regjeringens hånd, tidspunktet for offentliggjørelsen av den meddelelse som vi altså nu får vedtatt til offentliggjørelse efter regjeringens nærmere bestemmelse.

Formannen: Det er også formannens mening.

Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg vil jo ta forbehold mot at det blir gitt utseende av at denne komite i grunnen har støttet okkupasjonen, og jeg er bange for, at kommer det en dag en meddelelse om, at nu er vi gått til okkupasjon av Sydøst-Grønland efter at der har vært møte i utenrikskomiteen, kan der drages visse uriktige slutninger av en sådan meddelelse.

Statsminister Hundseid: Det står jo, at nogen beslutning blev ikke fattet.

Joh. Ludw. Mowinckel: Det må være et meget nøitralt kommunike. For hele byen vet at vi er samlet her idag.

Anderssen-Rysst: Det skulde være av interesse nærmere å høre de sakkyndiges vurdering av disse to processer som det kanskje nu blir tale om, om disses rettslige stilling, den process eventuelt som kommer til å dreie sig om Sydøst-Grønland, i forhold til den som dreier sig om Eirik Raudes Land. Jeg har bragt i erfaring at de sakkyndige riktignok er til stede i bygningen, men da behandlingen her nu må avsluttes, vil jeg ikke fremsette krav om at de sakkyndige spørres om dette, som jeg er fristet til å tro at det ligger vekt på. Men jeg henleder regjeringens opmerksomhet på det punkt.

Gram: Når det gjelder offentliggjørelsen av disse kommunikeer herfra synes jeg det helt får være overlatt til regjeringen å avgjøre, hvorvidt det er nødvendig å komme med noget kommunike; det kan forsåvidt henge sammen med, hvorvidt den skrider til okkupasjon eller ei.

Men det kunde kanskje også henstilles til regjeringen - bl.a. i dens egen interesse - å øve et mildt trykk på enkelte av disse sakkyndige, slik at der ikke blev levert altfor mange uoffisielle referater i pressen om hvad der er foregått her. Disse professor Marstrand's stadige skriverier om hvad der passerer for lukkede dører og hans kyniske uttalelser om at han vet det alt sammen og akter å bringe det videre frem i avisene, vil efter min mening virke meget kjedelig for regjeringen. Jeg kan ikke tro annet enn at regjeringen er enig i at det vil virke kjedelig også for andre som står

professor Marstrander meget nær, og som jeg er forvisset om aldeles ikke er illojale i retning av å bringe nogen referater herfra. Det virker neppe gagnlig for saken i det hele tatt, at pressen furneres så rikelig fra visse hold med agitasjonsstoff. Hvad enten man tar det ene eller det annet skritt, tror jeg at man bør nogenlunde saklig og rolig og objektivt underbygge det og ikke drive en altfor kraftig agitasjon fra det sakkyndige hold og det ishavsråd som ifjor fikk Stortingets enstemmig instruks om å forholde sig taus.

Støstad: Jeg vil bare si med hensyn til offentliggjørelse av et kommunike, at jeg tror det er riktigst at der sendes ut en kort meddelelse. Vi skal se den sannhet i øinene, at ikke bare pressen her i Oslo men rundt i landet vet det imorgen allikevel, og da kan man godt tenke sig, at et eller annet lokalblad kommer med en meddelelse som slett ikke stemmer med det faktiske forhold. Var det ikke da bedre, at vi sendte ut en sådan meddelelse for å komme alle den slags uriktige antagelser i forkjøpet? Jeg tror det var klokest.

Jeg vil også gi min tilslutning til det hr. Gram sa, hans henstilling til regjeringen om å forsøke å holde visse personer noget i ørene. Jeg tror de kunde ha godt av en liten omgang endel av dem som så å si til enhver tid ligger og skriver i avisene om disse spørsmål.

Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg har først den gledelige, overraskende meddelelse å gjøre, at både hr. Handberg og hr. Reimers slutter sig til den protokolltilførsel vi har fremlagt, - - ja det er virkelig overraskende, meget overraskende; det tyder på en borgerlig samling også i dette spørsmål, som vi har all grunn til å glede oss over.

Men så var det et mere alvorlig spørsmål, som hr. Lykke var inne på, og som jeg gjerne vil ta frem igjen, det er dette med den fremmede advokat og også med vår dommer, hr. Vogt. Hr. Vogt har jeg ikke tenkt på før nu det blev nevnt for mig underhånden av hr. Lykke. Men denne advokat trodde jeg var med og var einverstanden i alt dette som nu har gått for sig, så jeg blev overrasket da jeg hørte at ikke han var spurt, og det tror jeg absolutt må gjøres. Man må efter min mening både få hr. Vogts og advokat Gidel's uttalelse om hvad de mener om dette spørsmål. De er jo de som i første rekke skal vareta våre interesser dernede, og hvis de sier at de er uenig i et sådant skritt, og mener at det er til Norges skade, vil jo der komme en sakkyndig opinion mot de andre, som må veie meget tungt for regjeringen.

Statsråd Trødal: Det er gjeve melding til hr. Gidel på eit svært tidleg tidspunkt relativt, og i slik form, at dersom han hadde motlegg å gjera, var det fyresetnaden at me fekk høyra det.

Joh. Ludw. Mowinckel: Har han fått meddelelse? Jeg forstod utenriksministeren sådan, at hr. Gidel nok var satt inn i denne utvikling; men er det meddelt ham, at man alvorlig tenker på okkupasjon?

Statsråd Trødal: Det er gjeve melding um denne situasjon, og i slik form, at ein må gå ut ifrå, at dersom han har noko å segja imot, får me høyra det.

Lykke: De har altså bedt om hans svar, men det er ikke kommet?

Statsminister Hundseid: Jeg har nettop snakket med professor Skeie og advokat Sunde om det, og de svarer at de har sendt telegram til advokat Gidel og meddelt ham at det og det underhandles der om og er under overveielse, og hvis han hadde noget betenkeligheter ved det, bad de om svar. Imidlertid har de ikke noget svar fått.

Joh. Ludw. Mowinckel: Ja, man må jo vente på det svar. Og Vogt, er han også underrettet?

Utenriksminister Braadland: Vogt har jeg konferert muntlig med i departementet.

Joh. Ludw. Mowinckel: Er han i landet?

Utenriksminister Braadland: Han er i landet, ja.

Handberg: Jeg vil også få uttale en glede, og det er over at hr. Mowinckel idag er blitt så fornuftig, at vi kan slutte oss til hans forslag.

Reimers: Jeg slutter mig til det hr. Handberg sa.

Utenriksminister Braadland: Jeg vil gjerne få lov til å si, forat der ikke skal være nogen misforståelse på det punkt, at regjeringen anser som meget beklagelige en hel del av de skriverier som har funnet sted, og vi har også forsøkt å få det stoppet.

Lykke: Det gleder mig å høre utenriksministerens uttalelse, og jeg tror, at den rette måte å stoppe den slags avisskriverier på er å fortelle delegasjonen, at nu vil vi ikke ha nogen skriverier om denne sak. Delegasjonen synes å ha hatt adskillig forbindelse med pressen.

Joh. Ludw. Mowinckel: I denne forbindelse vil jeg gjerne spørre, om det fra regjeringens eller fra utenriksdepartementets side er blitt tatt avstand fra Smedals offentlige uttalelser i «Dagbladet»? På et tidspunkt da virkelig regjeringen ikke hadde drøftet disse ting, står

Smedal op - det var spørsmålet om okkupasjon - og svarer: ja, ubetinget må det okkuperes. Han har da en stilling som skulde forplikte ham i denne sak, og den første forpliktelse burde være til å holde munn. Kan man drive utenrikspolitikk med den slags mennesker i ansvarlige stillinger, som formann i det råd som er regjeringens første rådgiver? Kan man drive utenrikspolitikk, når disse mennesker løper på egen hånd, på siden av den ansvarlige regjering? Og det skal den ansvarlige regjering finne sig i? Han burde jo få et consilium abeundi!

Lykke: Ja.

Formannen: Formannen er enig deri.

Møtet hevet kl. 7,30.